

Botsende normen en waarden in de klas: Wat leeft er en hoe kan de school ermee omgaan?

Problemen en tegenstellingen die broeien in de samenleving kunnen doorwerken in de klas. Docenten horen soms stevige en schokkende stellingen van leerlingen. "Waarom komt iedereen naar Nederland toe? Als ik een geweer had, zou ik ze doodschieten", "Moslims zijn terroristen" of "Homo's zijn viespeuken en met flikkers wil ik niet samenwerken" – dit zijn voorbeelden die docent Else Mooijman en Leon Meijs, trainer van Stichting School en Veiligheid, in een gesprek met TROUW hebben genoemd*. Voor onderwijsprofessionals kan het lastig zijn om op dit soort extreme uitingen te reageren en scholen hebben ook niet altijd zicht op wat er onder leerlingen speelt.

Maar betekenen extreme uitingen altijd een veiligheidsrisico? Kunnen ze niet ook uitdrukking zijn van opstandigheid die hoort bij de ontwikkeling in de adolescentie? Op zoek naar gehoor en respect kunnen jongeren ervoor kiezen om door heftige uitspraken te provoceren. En door de wens ergens bij te horen, kunnen jongeren napraten wat ze anderen hebben horen zeggen.

Door de extreme uitingen proberen te onderdrukken of simpelweg te negeren kan bij de leerling frustratie, boosheid en het gevoel ontstaan er niet toe te doen. Juist deze gevoelens maken de leerling kwetsbaar voor radicalisering en kunnen vervreemding en opstandig gedrag versterken. Maar wat kunnen docenten wél doen? Onderzoek suggereert dat de sleutel in de identiteitsontwikkeling van jongeren zit.

Polarisatie of motivatie: de rol van identiteitsvorming

Jongeren beginnen tijdens de vroege adolescentie (10-16 jaar) hun identiteit te ontwikkelen. Voor het eerst vormen ze ideeën over hoe de samenleving er idealiter uit zou moeten zien en welke rol ze daarbinnen (willen) spelen.

Onderzoek toont aan dat identiteitsproblemen gepaard gaan met kwetsbaarheid voor radicalisering. Een positieve identiteitsontwikkeling, in tegendeel, kan sociaal engagement en weerbaarheid van jongeren juist verhogen.

Er is op school al veel aandacht voor sociale veiligheid, maar het moet ook gaan om de ontwikkeling van jongeren. Door beter aan te sluiten bij de ontwikkelingsbehoeftes van de leerling zouden eventuele radicale ideeën mogelijk kunnen worden bijgestuurd naar positieve maatschappelijke betrokkenheid.

Onderzoek naar onderwijs, identiteitsvorming van jongeren en hun omgang met idealen (kort ONID)

In dit grootschalige onderzoek op basis- en middelbare scholen in Nederland proberen wij erachter te komen hoe u als onderwijsprofessional kunt omgaan met botsende normen en waarden in de klas en hoe u daarbij de identiteitsvorming van leerlingen kunt bevorderen. Het doel van dit onderzoek is tweeledig:

1) Inzicht genereren in de relatie tussen identiteitsvorming in de (vroege) adolescentie en de ontwikkeling van sociale en politieke opvattingen;

2) Pedagogische handvatten creëren die onderwijsprofessionals helpen bij a) de omgang met polarisatie en extreme uitingen, b) het stimuleren van de identiteitsontwikkeling van leerlingen en c) het bevorderen van positieve maatschappelijke betrokkenheid.

Hoe ziet het onderzoek eruit?

Onderzoeksdeel 1)

- In de herfst van 2019 vullen leerlingen uit klas 1 en klas 3 een vragenlijst in van ca. 30 minuten
- In de herfst van 2020 en 2021 zal de vragenlijst bij dezelfde leerlingen opnieuw worden afgenomen
- De vragenlijstafname vindt op school tijdens de lesuren plaats en wordt door onderzoekers verzorgd

Onderzoeksdeel 2)

- In 2020 voeren wij interviews en groepsgesprekken met onderwijsprofessionals (directieleden, docenten) van deelnemende scholen
- Doel van deze gesprekken is om na te gaan wat er op scholen op dit moment al wordt gedaan op het gebied van sociale veiligheid, burgerschap en identiteitsontwikkeling, en om te onderzoeken welke obstakels u ervaart en welke wensen u heeft met betrekking tot beleid

Wat is de meerwaarde van dit onderzoek?

Dit onderzoeksproject beoogt samen mét onderwijsprofessionals handvatten te ontwikkelen voor de omgang met zowel extreme opvattingen als ontwikkelingsbehoeftes van uw leerlingen. Uw deelname heeft meerdere voordelen:

- U kunt actief bijdragen aan beleid voor onderwijsprofessionals: uw expertise wordt gebruikt om aanbevelingen te doen die makkelijk integreerbaar zijn in het dagelijkse contact met leerlingen
- U ontwikkelt bewustzijn en gevoel voor de problematiek
- Uw school kan door deelname aan dit onderzoek laten zien dat u zich bezighoudt met het bevorderen van de sociale veiligheid op uw school
- U ontvangt publicaties over dit onderzoek
- Binnen drie maanden na vragenlijstafname ontvangt u een factsheet met daarin informatie over de sociale en politieke opvattingen die er bij uw leerlingen leven

Heeft u interesse voor dit onderzoek?

Neem dan contact op met het onderzoeksteam via ONID@nscr.nl ter attentie van drs. Lea Echelmeyer.

Prof. dr. Frank Weerman

Dr. Stijn Sieckelink

Dr. Anne-Marie Slotboom

Dr. Harrie Jonkman

-----

* Trouw, 18-04-19: 'Hebben leerlingen extreme standpunten in de klas? Kap ze niet af, maar geef ze de ruimte'